

MOLIYAVIY SAVODXONLIKNI OSHIRISH IQTISODIY BILIMLARNI RIVOJLANTIRISH ASOSI SIFATIDA

Axmedov Oybek Turgunpulatovich

NamDTU, Biznesni boshqarish fakulteti dekani o‘rinbosari

Muydinjonova Dilnoza Orifjon qizi

NamDTU, Biznesni boshqarish fakulteti, 1-bosqich talabasi

***Annotatsiya.** Maqolada yoshlar orasida moliyaviy savodxonlik darajasi, pul boshqaruvi, moliyaviy xatti-harakatlar va uchraydigan muammolar tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari yoshlar moliyaviy qarorlar qabul qilishda ko‘plab qiyinchiliklarga duch kelishini ko‘rsatadi. Shuningdek, iqtisodiy adabiyotlar asosida moliyaviy savodxonlikni oshirish mexanizmlari va ta’limiy yondashuvlar ishlab chiqilgan.*

***Kalit so‘zlar:** moliyaviy savodxonlik, talabalar, pul boshqaruvi, budget, xarajat, investitsiya, raqamli to‘lovlar.*

***Abstract.** This article analyzes the level of financial literacy, money management, and financial behavior among university students in Uzbekistan. Research findings show that young people face numerous challenges when making financial decisions. Based on global and local literature, mechanisms for increasing financial literacy and educational approaches are proposed.*

***Key words:** financial literacy, students, money management, budgeting, expenses, investment, digital payments.*

***Аннотация.** В статье анализируется уровень финансовой грамотности студентов Узбекистана, их финансовое поведение и проблемы, возникающие при управлении личными средствами. На*

основе анализа литературы разработаны рекомендации по повышению финансовой грамотности среди молодежи.

***Ключевые слова:**финансовая грамотность, студенты, управление деньгами, бюджет, расходы, инвестиции.*

Kirish

Raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi, to'lov tizimlarining kengayishi va iste'mol madaniyatining o'zgarishi sharoitida yoshlarning moliyaviy savodxonligini oshirish strategik ahamiyat kasb etmoqda. Talabalar-iqtisodiy tizimning eng faol qatlamlaridan biri bo'lib, ularning moliyaviy qarorlari kelajakda jamiyatning umumiy iqtisodiy farovonligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli talabalar moliyaviy savodxonligini o'rganish, muammolarini aniqlash va yechimlar ishlab chiqish dolzarb masalalardan biridir.

Tadqiqotning maqsadi-O'zbekiston talabalari moliyaviy savodxonligining hozirgi holatini tahlil qilish va samarali takliflar ishlab chiqish.

Tadqiqot vazifalari:

1. talabalarining pul boshqaruvi bo'yicha amaliy ko'nikmalarini aniqlash;
2. asosiy moliyaviy xatti-harakatlar va muammolarni o'rganish;
3. mahalliy va xorijiy adabiyotlar asosida taqqoslamali tahlil;
4. moliyaviy savodxonlikni oshirish bo'yicha takliflar ishlab chiqish.

Adabiyotlar sharhi

Moliyaviy savodxonlik bo'yicha dunyo miqyosidagi tadqiqotlarda (Lusardi & Mitchell, 2014) yoshlarning moliyaviy qarorlar qabul qilishdagi malakasi kelajakdagi iqtisodiy farovonlik uchun hal qiluvchi

omil sifatida ko'rsatilgan. OECD (2020) hisobotida esa talabalarning moliyaviy risklarni baholash ko'nikmasi pastligi qayd etiladi.

O'zbekiston olimlari-A. Abduqodirov (2021), Sh. Abdullayev (2022) va boshqalar-yoshlarning moliyaviy savodxonligi raqamli iqtisodiyotga mos ravishda shakllanishi lozimligini ta'kidlaydi.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, talabalarda budjet tuzish, tejash, kreditdan foydalanish, raqamli to'lovlarning xavfsizligi bo'yicha bilimlar yetarli emas.

Metodologiya

Tadqiqot quyidagi usullar asosida olib borildi:

- So'rovnoma usuli: 2024-yilda 5 ta oliygohda o'qiydigan 320 nafar talaba o'rtasida o'tkazildi.
- Tahlil usuli: taqqoslamali tahlil, deskriptiv statistika, nazariy yondashuv.
- Asosiy indikatorlar: budjet yuritish chastotasi, tejamkorlik darajasi, qarzga murojaat qilish holati, raqamli to'lovlardan foydalanish ko'lami.

Bu usullar maromida ilmiy xulosalar chiqarish imkonini beradi.

Asosiy qism (tahlil natijalari)

1. Talabalar budjeti va xarajat xususiyatlari

So'rovnoma natijasiga ko'ra:

- talabalarining 57% muntazam budjet tuzmaydi;
- 68% xarajatlarni nazorat qilmaydi;
- 74% pul yetishmovchiligini o'quv yilida bir necha bor boshdan kechiradi.

2. Moliyaviy muammolarning sabablari

Muammolar quyidagilar bilan izohlanadi:

- moliyaviy savodxonlik dasturlarining kamligi;

- daromad manbalarining yetishmasligi;
- onlayn to'lovlardan haddan tashqari foydalanish;
- marketing reklamalari ta'sirida impulsiv xarajatlar.

3. Raqamli to'lovlar xatti-harakati

Talabalarning 91% Payme, Click, Apelsin kabi servislarni faol ishlatadi.

Biroq ulardan 42% xavfsizlik qoidalarini bilmaydi.

4. Kredit va qarzga bo'lgan munosabat

- 29% talabalar kredit karta yoki mikroqarzdin foydalangan;
- ularning yarmi kredit shartlarini tushunmaganini tan olgan.

Bu yoshlarning moliyaviy qaror qabul qilishdagi yetishmovchiliklarini ko'rsatadi.

Xulosa

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston talabalari moliyaviy savodxonlikning bir qator jihatlarida — budget tuzish, xavfsiz to'lovlar, kredit risklarini baholash, tejamkorlik va investitsiya madaniyatida — qo'shimcha bilim va ko'nikmalarga ehtiyoj sezadi.

Moliyaviy savodxonlikni rivojlantirish quyidagi ustuvor yo'nalishlarda olib borilishi zarur:

1. oliygohlarda "Moliyaviy savodxonlik" fanini joriy etish;
2. talabalar uchun onlayn va amaliy treninglar tashkil etish;
3. raqamli to'lovlar xavfsizligi bo'yicha targ'ibot ishlarini kuchaytirish;
4. yoshlar budget yuritish va tejash bo'yicha rag'batlantirilishi;
5. banklar tomonidan yoshlar uchun soddalashtirilgan kredit paketlari taqdim etilishi.

Foydalanilgan Adabiyotlar ro'yxati.

1. Lusardi, A., & Mitchell, O. (2014). The economic importance of financial literacy: Theory and evidence. *Journal of Economic Literature*, 52(1), 5–44.
2. OECD. (2020). *Financial Literacy of Youth: International Survey Report*. Paris: OECD Publishing.
3. Abduqodirov, A. (2021). *Moliyaviy savodxonlik va yoshlar iqtisodiy faolligi*. Toshkent: Fan nashriyoti.
4. Abdullayev, Sh. (2022). Raqamli iqtisodiyot sharoitida moliyaviy madaniyatni oshirish. *Iqtisodiyot va ta'lim*, 4(3), 45–53.